

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА
У БЕОГРАДУ**

ИЗВЕШТАЈ

**о оцени докторске дисертације
„Драмско дело Љубомира Симовића у контексту савремене српске књижевности“
Ливије Екмечић**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео Комисију:

Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 19. априла 2017. Године (одлука бр. 1052/1).

2. Састав Комисије:

1. ментор: др Радивоје Микић, редовни професор, наука о књижевности, српска књижевност, 21. 6. 2005, Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, Филолошки факултет Универзитета у Београду
2. др Миливој Ненин, редовни професор, српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 17. 3. 2005, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду
3. др Милан Алексић, доцент, наука о књижевности, српска књижевност, 27. 5. 2014, Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, Филолошки факултет Универзитета у Београду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Ливија, Данило, Екмечић
Датум и место рођења	17. 8. 1983, Чапљина

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Драмско дело Љубомира Симовића у контексту савремене српске књижевности“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Ливије Екмечић садржи 347 страница и организована је у шест поглавља: Увод, „Хасанагиница“ – игра лажних богова, „Чудо у Шаргану“ – питање идентитета, „Путујуће позориште Шопаловић“ – трагика или апсурд, „Бој на Косову“ – хтеће и/или морање, Завршна разматрања. На крају дисертације (стр.335 – 347) налази се литература и библиографија.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација „Драмско дело Љубомира Симовића у контексту савремене српске књижевности“ је настала са жељом да се осветли један аспект врло сложеног опуса Љубомира Симовића, једног од највећих српских песника друге половине 20. века, који је, поред тога, и есејиста, драмски писац, романијер, путописац, тумач дела ликовне уметности, али и хроничар појава у нашем културном и јавном животу, на једној страни, и да се укаже на везе између драмског стваралаштва Љубомира Симовића и стваралаштва других значајних драмских писаца у српској књижевности друге половине 20. Века, на другој страни. А кад год је реч о овако и оволико сложеним књижевним опусима колико је сложен опус Љубомира Симовића, проучаваоци наилазе на бројне тешкоће. У случају Љубомира Симовића те тешкоће су утолико веће што сви сегменти његовог опуса нису подједнако добро проучени. Могло би се рећи да је највише пажње проучавалаца књижевности привукло његово песничко дело, док су остали сегменти његовог опуса, па и драме, остали, макар делимично, у сенци поезије, мада су студије Златка Грушановића и Јасмине Врбавац у целини посвећене драмском стваралаштву Љубомира Симовића.

Отуда је и Ливија Екмечић морала да већ у уводним разматрањима укаже на неравномерност аналитичке пажње кад је реч о књижевном опусу Љубомира Симовића, преузимајући у критици усвојену оцену да је „лирика нуклеус Симовићевог дела“ и указујући на чињеницу да се овај песник подједнако бави оним што би се могло повезати са свакодневним животом и оним што подразумева везу са историјом и митологијом. Захваљујући томе је и било могуће да Љубомир Симовић подједнако успешно осветљава успомене из детињства, да дочарава појединости из времена немачке окупације Ужица, једнако као што је било могуће да он поједине тренутке из рата види на чисто митолошкој подлози(пример за то је песма „Учитељица из Таора“ којој је Ливија Екмечић посветила посебну пажњу и осветлила је врло подробно). Указујући и на друге карактеристике Симовићевог песничког дела (примера ради на Симовићев однос према језику, на његову склоност да се, врло ефектно, служи иронијом), Ливија Екмечић је припремала подлогу за осветљавање најважнијих одлика Симовићевог драмског стваралаштва.

А кад је реч о Симовићевим драмама, Ливија Екмечић најпре истиче чињеницу да је Симовић, аутор четири драмска текста, заузео једно од средишњих места у српској драмској књижевности друге половине 20. века и да је, уз то, привукао не малу пажњу и у другим срединама (особито у Француској, али и у неким земљама Далеког Истока). Осветљавајући најважније одлике Симовићевих драма, Ливија Екмечић истиче и једну значајну појединост – две Симовићеве драме су настале тако што је аутор полазио од подтекста који се или везује само за усмену књижевност („Хасанагиница“) или за усмену и стару српску књижевност („Бој на Косову“), док су преостале две драме („Чудо у Шаргану“ и „Путујуће позориште „Шопаловић“), у много чему блиске Симовићевом

песничком свету (доживљај света и живота, простор, разумевање људске судбине, језик и сл.), обликоване без директног ослањања на неки подтекст. Повезујући поетичке елементе из Симовићевих драма са најважнијим поетичким карактеристикама других видова његовог опуса, Ливија Екмечић истиче да су у драме овог писца укључени они елементи који чине саму основу „Симовићеве поетике: стварни свет, фолклорно-митолошке компоненте, усмена традиција и савремено друштво“. А као оно што највише указује на Симовићеву склоност да драмску радњу повезује са савременим светом Ливија Екмечић издваја „феномен политике“. И мада ова тематска област има важно место у Симовићевој поезији, али и у његовим књигама, као што су, примера ради, „Галоп на пужевима“, „Гуске у магли“, „Титаник“ у акваријуму“, чини се да је баш у драмама Симовић успео да покаже колико је политика „оно што је непријатељско према индивидуи“, оно што разара свет појединца.

Исто тако, Ливија Екмечић аналитички осветљава још једну важну тематску компоненту Симовићевих драма, потребу овог писца да и у драмским текстовима, на различите начине, приказује рат и ратне ситуације: „У све четири Симовићеве драме јавља се као заједничка тачка и рат“. И мада истиче и врло значајне разлике у начину укључивања ове теме у драмску радњу (у „Хасанагиници“, примера ради, рат није приказан непосредно, у „Чуду у Шаргану“ рат се опет јавља као средство којим се указује на значај части, док су драме „Пугујуће позориште „Шопаловић““ и „Бој на Косову“ подразумевале врло експлицитно укључивање теме рата у драмску радњу, једном да би се осветлио однос између људске природе и зла као и однос између рата и уметности, а други пут да би се припремила подлога за осветљавање читавог спектра интерпретација једног важног догађаја из националне историје. Колико је овакав тематски оквир био сложен и у којој мери је тражио адекватну уметничку интерпретацију показује и чињеница да је драму „Бој на Косову“ Симовић написао у две верзије и отуда је у докторској дисертацији Ливије Екмечић значајна аналитичка пажња посвећена проблемима који су довели до потребе да се приступи прављењу верзија.

А кад год је у књижевном делу реч о приказу важних догађаја у социјално-политичкој сфери, односно у важним догађајима који имају шири значај, неизбежно је да се појави још једна важна тема – „питање идентитета“, питање саморазумевања, како ову тематску област у Симовићевим драмама назива Ливија Екмечић. Указујући и на то да се „питање идентитета“ „у прве три драме јавља увек везано за појединца, да би се у последњој драми то питање јавило везано за колектив“, Ливија Екмечић нам, у ствари, скреће пажњу на то да Љубомир Симовић тематици приступа диференцирано, да настоји да пронађе прави облик уметничке обраде за одређену тему, што нам, у исто време показује, да у три драме Симовића превасходно занимају појединачне судбине, док је у четвртој драми фокус његовог интересовања усмерен на колектив, на читаву једну националну заједницу. А кад говори о томе како се у драми „Хасанагиница“ идентитет бега Пинторовића скрива иза маске, како је у том случају идентитет повезан са низом практичних потреба, Ливија Екмечић проблем идентитета повезује са низом других момената, а најпре са питањима везаним за тзв. егзистенцијални избор, за одлуку појединца или колектива да изабере једну вредносну равн или једну егзистенцијалну могућност. И тако, у ствари, долазимо у прилику да видимо један од важних механизма драмске радње код Љубомира Симовића, оличен у настојању да се човеков живот мери вредностима које он бира, вредностима које настоји да оствари за себе или за заједницу којој припада (а о тој теми Симовић говори и у низу својих песама, једнако као што и

његови есејистички и публицистички текстови врло често имају моралистичку димензију).

Кад год неки тумач приступа књижевном опусу, или сегменту тог опуса, он, уз све друго, има и задатак да укаже на оне одлике тог опуса које се могу посматрати као његова *differentia specifica*. Кад је реч о драмама Љубомира Симовића, Ливија Екмечић сматра да се у аналитичком осветљавању не може мимоићи једна њихова карактеристика – место и улога дијалога у Симовићевим драмским текстовима. И мада је дијалог онај елемент драмског текста који мора имати важну улогу, постоје драмски писци који посебан значај придају драмским секвенцама, поготову кад, као код Симовића, коришћење дијалога има важну функцију и изван сфере дословно схваћене морфологије књижевног текста. Наиме, указујући на то да се код Симовића „вербално организују и драмски простори и драмско време, Ливија Екмечић ову чињеницу повезује са Симовићевом намером да у својим драмама проговори „о отуђености“, о изостанку суштинског контакта међу људима. Исто тако, правећи типологију дијалога у Симовићевим драмама и указујући на чињеницу да су, примера ради, дијалози у „Хасанагиници“ „превасходно референцијални, док се, опет, дијалози у „Путујућем позоришту „Шопаловић““ могу сврстати у неколико подврста, Ливија Екмечић посредно указује на то да Симовић сваки сегмент драмске технике повезује са низом других елемената а нарочито са сликом света коју у одређеном драмском тексту жели да обликује. Ако у Симовићевим драмама „дијалог има примат“, логично је и то што „монолози су ретки у Симовићевим драмама“ и практично „јединствен случај правога драмског монолога представља монолог бега Пинторовића у првој Симовићевој драми“.

Детаљно осветливши поетичке карактеристике Симовићевих драма, Ливија Екмечић је припремила адекватну подлогу за врло подробно аналитичко читање сваке драме појединачно. То читање би се могло, барем на изванредан начин, довести у везу са методом и нашег Богдана Поповића и тзв. англосаксонске нове критике која се залагала за технику помног читања. Као што је Поповић тражио да се књижевни текст осветљава „делић по делић“ јер се само тако може доћи до оних „ситних појединости“ из којих, у ствари, настају уметничке особине, тако је и Ливија Екмечић сваку Симовићеву драму подвргла оној врсти анализе која је била подесна и за осветљавање њених основних карактеристика и за успостављање веза са другим драмама овог писца или са драмама других писаца српске књижевности 20. века. И већ простим погледом на поглавља у којима су анализиране драме Љубомира Симовића, види се једна важна разлика у методолошкој сфери. Пошто драме „Хасанагиница“ и „Бој на Косову“ подразумевају постојање подтекста, о том подтексту је реч у читавом једном разуђеном аналитичком одељку, док, кад је реч о другим двома Симовићевим драмама, није било потребе да таквим одељком, пошто у њима нема ни експлицитно датог нити подразумеваног подтекста. А то значи да Ливија Екмечић увек аналитички оквир самерава са природом материјала, природом драмског текста и драматуршког поступка у том тексту.

Анализирајући, примера ради, драму „Хасанагиница“, Ливија Екмечић ће најпре указати на то да је реч о драми у којој „је приказана судбина једне жене“ али на подлози преузетој из познате усмене баладе која је и пре Симовића била предмет интересовања драмских писаца. Отуда је било неизбежно да се укаже и на чињеницу да су у модерној књижевности и иначе врло честе интертекстовне везе и да их можемо срести у делима која припадају скоро свим књижевним родовима и врстама. А од посебног је значаја чињеница да засебну сферу интертекстовних веза чине везе са делима усмене књижевности. Указујући и на специфичности усмених књижевних врста и на одлике балада, Ливија

Екмечић показује да спада у оне проучаваоце књижевности који врло пажљиво приступају књижевно-теоријској и књижевно-историјској литератури и који настоје да детаљно прикажу досадашња истраживања неког проблема, верно представљајући становишта претходних проучавалаца али се и не устежући да изрекне своје мишљење (примера ради, у процесу тумачења значења синтагме „убошке хаљине“ али и у другим случајевима). Настојећи да што подробније осветли уметничке карактеристике Симовићевих драма, Ливија Екмечић је посебну пажњу посветила жанровским карактеристикама, ослањајући се притом на релевантну теоријску литературу, посебно на зборник радова „Теорија драмских жанрова“, али и на досадашња одређења жанровске природе појединих Симовићевих драма (примера ради, Петар Марјановић је „Хасанагиницу“, али и драме „Чудо у Шаргану“ и „Путујуће позориште Шопаловић“ одредио као „трагикомедије“). После детаљне анализе низа жанровских одлика и осветљавања појединих морфолошких карактеристика Симовићевих драма, Ливија Екмечић је дошла до уверења да се само драма „Бој на Косову“ може прецизније жанровски дефинисати док преостале Симовићеве драме имају хибридна својства и да их баш њихова жанровска природа смешта у контекст модерне драмске књижевности.

Са жанровском природом драмског текста повезан је и начин приказивања простора и времена и то је, нема сумње, основни разлог што је Ливија Екмечић врло много аналитичке пажње усмерила на овај феномен у Симовићевом драматургији. Полазећи од врло важних теоријских увида у значај простора и времена у књижевном, посебно у драмском тексту (а прву и књижевно-историјски и књижевно-теоријски утемељену анализу уметничког простора и времена дао је Д. С. Лихачов у књизи „Поетика старе руске књижевности“, док је код нас Мирјана Детелић врло подробно осветлила проблем простора у усменој епизи у књизи „Митски простор и епика“), Ливија Екмечић је настојала да укаже на све специфичности обликовања простора и времена у појединим драмама (у драми „Чудо у Шаргану“ простор носи и социјалне импликације, симболизује социјални статус јунака, док у драми „Бој на Косову“ простор има улогу историјског знака, смештања драмске радње у јасан временски оквир), једнако као што је настојала да осветли везе између Симовићевих драма и других његових дела, пре свега простора и времена у његовим песмама. Павећи јасну разлику између затвореног и отвореног простора и указујући на све импликације коришћења једног од ова два модела просторне организације слике света (пре свега кад је у питању сам драмски лик и његово душевно стање, али и његова укупна активност), Ливија Екмечић је дошла у прилику да укаже на сложену везу између природе драмске радње и просторно-временском оквира у који је она смештена.

А пошто се и жанровске особине драмског текста и начин приказивања простора и времена бирају само зато да би се у радњу укључио одређени тип јунака, Ливија Екмечић је врло подробно анализирао још један важан елемент – ликове у драмама Љубомира Симовића. Указујући на то да се у анализи „Хасанагинице“ сви ликови „могу поделити у три групе ликова: снажне индивидуе, колективни лик и групу посматрача“, Ливија Екмечић је јасно ставила до знања да ће драмске ликове посматрати увек на подлози коју обликује сама драмска радња, али да ће, поред тога, веома много пажње посвећивати психологији јунака, односно оним елементима који се могу посматрати као средство за мотивацију онога што јунак у драми чини. Оно што јунак чини није само резултат психолошких фактора већ и везе са одређеним социјалним или историјским амбијентом, посебно у драми „Бој на Косову“, тако да је доста простора у осветљавању ликова

остављено и за испитивање социјално-историјских аспеката драмских ситуација. А посебну и необично важну компоненту Симовићеве драматургије чине негативни јунаци. Говорећи о ликовима у драмама Љубомира Симовића, Ливија Екмечић каже: „с обзиром на то да је, када говоримо о драми Љубомира Симовића, реч о модерној драми, самим тим и о модерним драмским јунацима, структура дела, карактеризација ликова, као и њихови положаји у драмској радњи и међусобни односи, чине сложеним и однос читаоца/гледаоца према негативним јунацима“. А сам негативни јунак је једна од важних тема модерне науке о књижевности, којом се код нас посебно бавио Никола Милошевић, настојећи да осветли један важан парадокс – привлачност негативног јунака. Негативну страну људске природе Симовић је осветљавао и у својим песмама али и у својим драмама, створивши у лику Дропца један сасвим особен модел негативног јунака са снажним архетипским коренима. А то значи да је и у конципирању својих ликова Љубомир Симовић настојао да активира оне елементе који постојано одржавају везу између његовог књижевног света и митолошке сфере српске културе. Отуда је и било могуће да један песник напише драмске текстове у којима се тако снажно осветљавају и појединачне судбине људи са друштвене маргине и припадника највиших друштвених слојева (аге, бегови, српска властела и владари).

А пошто ниједна књижевна појава, ма како значајна била, не може да се посматра изван одговарајућег књижевно-историјског контекста, тако ни драмско стваралаштво Љубомира Симовића није могло да се на целовит начин осветли без указивања на везе између његових драма и српске драмске књижевности у целини а посебно драмске књижевности друге половине 20. века. У намери да оцрта књижевно-историјски оквир у који треба сместити драмско стваралаштво Љубомира Симовића, Ливија Екмечић је ослучила да детаљније укаже на везе између Симовића и таквих писаца драма као што су Борислав Михајловић Михиз, Драгослав Михаиловић, Александар Поповић, Душан Ковачевић, једнако као што је она успоставила везе и између Симовићевих драма и модерне драмске књижевности уопште. А разлози за ове паралеле су понекад и више него видљиви. Примера ради, са Михизом Симовића повезује склоност да се драмски текст пише по неком предлошку, са Александром Поповићем везе постоје у потреби да се приказује свет са социјалне периферије, док се веза са драмама Душана Ковачевића може открити на више планова – од поигравања жанровским својствима до потребе да се релативизује граница између књижевног и стварног света. Али оно што је помало парадоксално је свакако то што сва поређења, све аналогije имају за циљ само једно – да се укаже на самосвојност Симовићевих драма, на чињеницу да је реч о аутору који је виско место међу драмским писцима стекао изградивши сасвим особену поетику.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У докторској дисертацији „Драмско дело Љубомира Симовића у контексту савремене српске књижевности“ Ливија Екмечић је настојала да, у исто време, одговори на питања која спадају у неколико књижевно-научних области. Једна од тих области је историја књижевности, пошто је један од истраживачких циљева подразумевао потребу одређивања места драмског дела Љубомира Симовића у српској књижевности друге половине 20. века, односно утврђивање поетичких особености Симовићевих драма. Овом другом задатку кандидаткиња је приступила са толико систематичности и аналитичке

усредсређености да је тај део дисертације израстао у целовиту и готово самосталну студију о драмском делу Љубомира Симовића. Па и поред те композиционе неравнотеже може се, са много добрих разлога, рећи да је Ливија Екмечић врло добро засновала и описала књижевно-историјски контекст у који се драме Љубомира Симовића укључују, једнако као што је све паралеле са драмским опусима других писаца поставила на сигурну аналитичку основу, указујући само на оне аналогije које су чисто поетичке, чувајући се тако од старинске књижевно-научне методологије. Јако добро упућена у новија књижевно-научна сазнања, посебно она која се тичу природе драмске књижевности и њених уметничких одлика, Ливија Екмечић је и могла на прави начин да одговори и другом задатку који је пред себе поставила – могла је да да добре интерпретације Симовићевих драма и да ваљано опише Симовићев драматуршки поступак. Мада се и раније, разним поводима и и у различитим приликама, писало о драмама Љубомира Симовића, тек ће ова докторска дисертација омогућити да се на Симовићево драмско дело гледа на потпуно нов начин. Детаљно анализирајући сваку од четири Симовићеве драме, Ливија Екмечић је показала завидно интерпретативно умеће.

VII СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. „Важно и неважно у драми 'Протуве пију чај' Драгослава Михаиловића”, зборник радова са трећег међународног научног скупа у Нишу, НИСУН, Филозофски факултет, Ниш, 2014, стр. 100-110.
2. „Однос између подтекста и текста у драми 'Бановић Страхиња' Борислава Михајловића Михиза” Савремена проучавања језика и књижевности, година V, књига 2, Крагујевац, 2014, стр. 97-106.
3. „Хасанагиница Љубомира Симовића и питање жанра”, *Годишњак* Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, година X, Београд, 2015, стр. 211-220.
4. „Феномен простора у Михајловићевој драми 'Бановић Страхиња’”, зборник радова са дванаестог међународног научног скупа, Движение и пространство в славјанските езици, литератури и култури, Софија, 2015. стр. 144-149.
5. „Слика рата у драми Душана Ковачевића 'Свети Георгије убива аждаху’”, зборник радова са 44. међународног научног састанка слависта у Вукове дане, 44/2, Београд, 2015, стр. 555-566.
6. „Традиционално и савремено у драми 'Хасанагиница' Љубомира Симовића” зборник радова са 45. међународног научног састанка слависта у Вукове дане, 45/2, Београд, 2016, стр. 555-564.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Приступајући драмском стваралаштву Љубомира Симовића са двоструком намером: да најпре, на једној страни, прикаже све уметнички релевантне одлике

Симовићевих драма и да, на другој страни, осветли Симовићево место у српској драмској књижевности друге половине 20. века, Ливија Екмечић дошла у прилику да, у исто време, осветли један драмски опус и да покаже шта све савремени проучавалац књижевности мора да учини да би на прави начин могао да одговори свом задатку. Он, показује ова докторска дисертација, мора да добро упозна природу феномена којим се бави, мора да добро овлада и књижевно-теоријским и књижевно-историјским инструментима, мора, потом, да добро проучи радове свих проучавалаца који су се бавили питањима којима и он посвећује пажњу, једнако као што мора, са много стрпљивости, умети да расклопи драмски текст и да аналитичким средствима детаљно опише његову структуру.

Детаљно осветљавајући драмско стваралаштво Љубомира Симовића у контексту савремене српске књижевности, Ливија Екмечић је показала како овај велики песник и кад прелази у једну сасвим особену сферу књижевног израза задржава све оне поетичке препоставке које и чине његово дело и високовредном и сасвим посебном појавом у савременој српској књижевности. Пажљиво анализирајући четири драмска текста, осврћући се по потреби и на друге видове Симовићевог стваралаштва, Ливија Екмечић је изградила праву аналитичку подлогу за све закључке и уопштавања, једнако као што је, баш кроз довођење у везу Симовићевих драма са драмама наших истакнутих савремених писаца, дошла у прилику да укаже на аспекте Симовићеве драматуршке вештине која му је и омогућила да постане један од највећих драмских писаца српске књижевности.

IX ПРЕДЛОГ

Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати позитивну оцену докторске дисертације „Драмско дело Љубомира Симовића у контексту савремене српске књижевности“ Ливије Екмечић и да кандидата позове на усмену одбрану.

Комисија:

др Радивоје Микић, ред. проф.

др Миливој Ненин, ред. проф

др Милан Алексић, доц.